

– כי שונה כשלקח בעצמו בזמן חיוב, הגם שלא כיוון לצאת בתחילה, מועיל מעשה הלקיחה הראשון להחשיב את האחיזה של עכשיו למצוה, לא כן כשלקח קודם עלות השחר, אין כאן מעשה בזמן המצוה.
 ב. מש"כ החזו"א שכאן צריך לקיחה מן הכלי דוקא – גם הנצי"ב כתב כן בסוף דבריו באותה תשובה. ע"ש בהרחבה.

'אי משלא לשמה – שכן נוהג בבמה. שלא לשמה במאי נוהג, בפסח וחטאת, פסח וחטאת בבמה לא קרבו' – וגם לדברי רבי שמעון [דאליביה קיימינן] שהפסח קרב בבמה גדולה (כדלהלן ק"ו). – הלא בבמה גדולה יש גם פסול 'חויץ למקומו', ורק לבמת יחיד אין לה גבולות מקום, הלכך אין שייך לפרוך כלום, כי במקום שנוהג 'שלא לשמו' נוהג גם 'חויץ למקומו' (יד דוד ועוד. וע"ע צאן קדשים).

[בענין אפשרות במה קטנה בחז"ל בזמן היתר הבמות – דייקו האחרונים מדברי רש"י כאן וכל הבקעה מקומו עד סוף העולם' – משמע שיש במה בחז"ל. וכן הביאו ממגילה י גבי בית חוניו. ואולם הביאו מהרמב"ן (הקת) שהבמות אסורות בחז"ל – ע"ע בזה: ספרי זוטא שלה; אבות דרבי נתן כו; רש"י ורמ"ה סנהדרין פג. דברי אמת דרוש טו. ויש מחלקים בין במה גדולה לקטנה. ע' בספר הר צבי ובאנ. תלמודית כרך ג ערך 'במה' בהערה 84].

'תוך עזרה מקדש' – יש מפרשים על שום מה נקראת 'עזרה' – שמשם מתפללים לא–ל ושומעים ועוזרים (מובא בערוך – 'עזרה').

(ע"ב) 'א"ל: שחיטה לאו עבודה היא. ולא?! והאמר ר' זירא אמר רב: שחיטת פרה בור פסולה' – וכיון שמצאת בשום מקום ששחיטת קדשים צריכה כהן, ודאי גם השחיטה בכלל העבודות ואעפ"כ כשרה בור בשאר קדשים, הגם שהיא עבודה שאי אפשר לבטלה. וחזרת הקושיא על רבה ורב יוסף שתלו דין הולכה בור בשאלה אם אפשר לבטלה אם לאו.
 ודחו: **'שאני פרה דקדשי בדק הבית היא' – ועל כן ודאי אינה בגדר 'עבודה', אלא פסולה בור מטעם אחר. ומקשה: 'זלאו כל דכן הוא?...' – כלומר אדרבה, אפילו בקדשי בדק הבית נחשבת השחיטה 'עבודה' שהרי פסולה בור, וכל שכן בקדשי מזבח. ומתוך: 'מידי דהוה אמראות נגעים דלאו עבודה היא ובעיני כהונה' – אף שחיטת הפרה צריכה כהונה מטעם אחר, ולעולם אין שחיטה בגדר 'עבודה' (פשוט, עפ"י רש"י ותוס'). וע"ע בחדושי הנצי"ב ובספר שלום רב).**

'מידי דהוה אמראות נגעים דלאו עבודה נינהו ובעי כהונה' – יש שכתבו שמכך שהשוו דין כהונה בשחיטת פרה עם מראות נגעים, משמע ששאר דינים כגון בגדי כהונה, ריחויץ ידים ורגלים וכו' – אינם נצרכים לשחיטת פרה [ורק בשאר עבודותיה שנינו בפ"ד דפרה שפסולה ללא רחיצה או בגדי כהונה], כשם שאינם נצרכים לראות את הנגע. וכבר נחלקו הדעות בדבר – ע' תוס' ישנים יומא מב, וגבורות ארי שם; קהלות יעקב מנחות א, ד ובמצוין להלן סה:

דף טו

'אתמר, הולכה שלא ברגל – מחלוקת רבי שמעון ורבנן...' – 'הולכה שלא ברגל' האמורה כאן, אינה ענין לנידון 'הולכה שלא ברגל' דלעיל; עד עתה היה הנידון על העברת הדם ללא הליכה ברגל כלל,

האם היא בכלל עבודת 'הולכה' וכשר, או שמא צריך בדוקא לילך ברגל ואם הוליכו שלא ברגל צריך לחזור ולהוליך [ולפי מה שפשוטו מר' יוחנן – שוב אין לו תקנה. אך השיבו על כך. וקיימא לן יש לו תקנה. ע' רמב"ם פסוה"מ יג, ט ובכס"מ. וע"ש בכס"מ ובלח"מ א, כו. וצ"ע], וממילא יוצא שאם חשב בה מחשבת-פסול או העביר זר את הדם שלא ברגל – לא פסל, שהרי לא נעשתה כאן עבודת 'הולכה'. אבל כאן הנידון הוא כאשר יש הולכה כשרה כדין, והושיט ידו לזריקה ולהזאה, ובדין הוא שתהא על ההושטה תורת 'הולכה' ותפסול בה מחשבה, רק הטעם שמחשבה לא תפסול, פרש רש"י שאין שם הולכה על פעולת הושטת היד אלא היא נטפלת להזאה, וכיון שלא חשב על ההזאה עצמה – אין כאן מחשבה הפוסלת.

ולהלכה קיימא לן הולכה שלא ברגל – לא שמה הולכה. אבל אם היתה 'הולכה רבתי' ברגל, וב'הולכה זוטרת' (בהושטה) חשב מחשבת-פסול – פוסל, שגם ההושטה שמה 'הולכה' (חזון איש קמא כט, ב ד). [ב'זבח תודה' צידד בדעת הרמב"ם פירוש חדש בסוגיא; לפירוש זה 'הולכה רבתי' הכוונה כשעומד רחוק מן המזבח וזרק הדם על המזבח, וסלקא דעתין שבוה פסול לכולי עלמא, שהרי באופן זה דרכו לילך ברגל, ולכן אף אם שינה וזרק מרחוק – נחשבת זו הולכה ופוסלת בה מחשבה. אבל ב'הולכה זוטרי' – כלומר קיבל הדם בסמוך למזבח, או הושיט לחברו וחברו לחברו – בזה נחלקו ר' שמעון וחכמים, האם נחשבת 'הולכה'. והסיקו להפך; ב'הולכה רבתי' נחלקו רבנן ור"ש, לדעת חכמים כיון שאם הלך וחשב מחשבת פסול פסל, לכן אם לא הלך ברגל אלא זרק – פסל, ואילו לר"ש לא פסל. וב'הולכה זוטרי', כיון שדרכה בכך – הרי זו עבודה לכולי עלמא ופוסלת בה מחשבה. לפירוש זה, להלכה דקיימא לן כרבנן, הרי אם עומד במרחק וזרק למזבח – פסול. ואם שחט וקיבל הדם סמוך למזבח והושיט וזרק, או אם קיבל בריחוק ומסרה לחברו וחברו לחברו – כשר. וכן משמע ברמב"ם שהביא את משנת פסחים כצורתה, 'נתנו לחברו וחברו לחברו', ולא הביא את האוקימתא דנייד פורתא – כי למסקנא לפירוש זה אכן אין צורך באוקימתא זו. וסיים בזבח תודה: 'ומכל מקום בפנים (ב'ליקוטי הלכות) לא רציתי לעמוד על דעתי (כפירוש הנ"ל) והעקתתי הסוגיא דנייד פורתא, שכן בפסחים ס"ד העתיק הגמרא גם כן תירוץ זה, אלמא דבעלי הש"ס לא פסיקא להו כל כך המסקנא דסוגיין. וגם התוספות כתבו דפירוש הקונטרס עיקר'.

'אלא חטאת העוף דפסולה בה מחשבה לר' שמעון היכי משכחת לה, אי דחשיב עלה מקמי דליפוק דם, לא כלום היא... – נראה, בכל מקום אין צריך מחשבה בשעת עבודה ממש, אלא גם בתוך כדי דיבור של עבודה, כל שאומר שעושה על דעת דבר פלוני – פוסל, אך כאן שאין הדם בעולם כלל שהרי הוא נטפל לבשר, אין שייכת מחשבה עדיין. לא כן דם במזרק, שייך לחשוב על הזריקה קודם הזריקה (חזו"א זבחים א, טו).

בהגה"ה שבתוס' (ד"ה אלא) מבואר לכאורה שגם בזריקה מן הכלי אין מחשבה פוסלת אלא לאחר יציאת הדם מן הכלי וקודם שיגיע למזבח [לפי הצד שהולכה זוטרי אינה פוסלת]. וגם ב'זבח תודה' כתב כן.

– יש לשאול, אמנם אין מועילה מחשבה קודם שיצא דם מהצואר ולא לאחר שיצא, אבל על כל פנים יציאת הדם מהצואר היא עיקר מצות ההזאה ובאותו רגע שייכת מחשבה. ובשלמא לדעת התוס' ועוד (ע' במובא לעיל ב ולהלן כט) שכל מחשבות פסול בקדשים הנם בדיבור, ניחא, שאין שייך לדבר לשון הפוסלת בשעת היציאה בדיוק שהיא כהרף עין, אבל אם די במחשבה קשה. ולכאורה יש לומר שאף לדעת הסוברים שמחשבה בלבד פוסלת, צריך שיחשב את המלים, 'אני שוחט

לשם שלמים' וכד', אין די בציוור הענין עצמו שסובר שהוא קרבן שלמים וכד', הלכך אפשר שגם לזה צריך שיהוי זמן. וצ"ב (עפ"י קהלות יעקב א, ג).

'בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: היה מזה ונקטעה ידו של מזה עד שלא הגיע דם לאויר המזבה, מהו...' – בכמה מקומות מצינו שדרכו של ר' ירמיה בספקות גבוליים ובשאלות של מקרים רחוקים – כמצוין בבבא-בתרא כג.

[ועל אף שכמעט ואין הדבר בנמצא – יש לדעת את ההלכה הגם שאינה באה לידי ביטוי מעשי, ומחויב ידיעת התורה הוא. ועוד זאת, מן המקרים הגבוליים יש ללמוד לעתים על יסוד הדין בכללותו, אשר יש לו לעתים השלכות מעשיות מצויות].

'הוליכו זר והחזירו כהן וחזר והוליכו... וחד אמר פסול... לא אפשר לתקנה' – אף על פי שלמעלה השיבו מהמשניות על הדעה שהולכה שלא ברגל אי אפשר לתקנה – כאן לא הקשו כלום, כי יש לחלק בין הולכה שלא ברגל ובין הולכה בזר; הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה, ולא נעשית עבודה כלל. ומה שדנו לעיל שמא אי אפשר לתקנה – זהו משום שכבר התקרב הדם יותר אל המזבה, ושוב אי אפשר לעשות בו עבודה. והוכיחו שאין הדבר כן, אלא יש תקנה ע"י החזרתו והולכתו פעם אחרת. אבל הולכה בזר הרי היא הולכה שנעשתה בפסול, וכבר נפסלה העבודה, ולכך יש צד לומר שכבר אין תקנה ע"י הולכה חוזרת.

וכן פסק הרמב"ם (פסוה"מ א) שהולכה שלא ברגל יש לה תקנה בהחזרה, ואילו הולכה בזר אין לה תקנה. [ובזה יש לדחות דברי המשנה-למלך (שם יג, ט) שכתב הוכחה להראב"ד שפסק כר' אליעזר שאם חשב מחשבת פסול בשעה שהוליך הדם החוצה, שלא פסל – ממה שתרצו בסוגיא לעיל שנשפך הדם לחוץ, ואם הולכה החוצה נחשבת הולכה כחכמים (וכן פסק הרמב"ם), מה יועיל מה שנשפך כלפי חוץ, הלא אם הולכה שלא ברגל שמה הולכה ומחשבה פוסלת בה, מה הפרש בין נשפך לכיוון המזבה או לכיוון הנגדי. ואולם לפי האמור אין כל הוכחה משם, שהרי בנשפך אין שם הולכה כלל, וכל הצד לפסול היה רק משום שמ"מ נתקרב הדם אל המזבה ללא עבודה, אבל כשנשפך חוצה – אין שום סברא לפסול. לא כן לענין הולכה במחשבת פסול או הולכה בזר וכד' – אפשר שאף בהולכה החוצה פוסלת, כחכמים] (חדושי הגר"ח הלוי פסוה"מ יג, ט. וע"ע בית ישי קיג).

ונראה ליישב דעת המשל"מ שלכאורה השוה בין השונים – אך י"ל שלדעתו זה גופא היה הנידון דלעיל האם הולכה שלא ברגל אפשר לתקנה אם לאו; האם גדרה כהעדר עבודה, ואזי יש תקנה ע"י שיחזיר ויוליך ברגל, או גדרה כעבודה פסולה. והוכיחו מדאמר ר' יוחנן 'פסולה' משמע שהריהי בגדר הולכה פסולה, וממילא אין לה תקנה.

והקשו מדין נשפך מן הכלי ואספו – משמע שיש לה תקנה. הרי שאין זו 'עבודה פסולה'. ודחו שמדובר שנשפך לחוץ ולעולם היא עבודה פסולה. ומה שהקשה הגר"ח מה שייך שם 'עבודה' בנשפך (וע' גם באחיעזר ח"ג סוס"י נב שהעיר כן) – יש לומר שהקושיא היא מדקתני 'ואספו כשר' משמע שבאסיפת הדם סגי, והלא אסיפת הדם עצמה הרי היא כהולכה שלא ברגל, ואין במשמע שאספו והחזירו למקומו הראשון והוליך שוב. ומתרץ שנשפך לכיוון חוץ, ולעולם הרי זו 'עבודה פסולה'. וממילא מוכח שנקטו כר' אליעזר שהולכה לחוץ אינה פוסלת.

ולבסוף דחו 'תיובתא' (ולא אמרו כככל מקום 'תיובתא דר' יוחנן תיובתא' – כי ריו"ח לא אמר אלא 'פסולה', אלא שרצו להוכיח מלשונו, ודחו ההוכחה מכח המשניות) – כלומר, הולכה שלא ברגל אינה עבודה כלל ויש לה תקנה.

ומעתה פשוט שלא הקשו כאן על מאן דאמר הולכה בזר אין לה תקנה, כי למסקנא אין לדמות עבודה פסולה להולכה שלא ברגל כאמור.

(ע"ב) 'הא צריך לאמטוייה – מחלוקת ר' אליעזר ורבנן' – שלדעת ר"א אין לפסול, הואיל והולכה שניה אינה נצרכת. ונראה שגם לדעת המכשיר בהולך זר וחזר והולך כהן, דאוליגן בתר הולכה אחרונה, יהא כשר אם הולך כהן וחזר והולך זר – כיון שהולכה שניה מיותרת ואין בה כח לפסול.
 והיה מקום בסברא לומר שלר"א הולך זר וחזר והולך כהן פסול, כי הולכה שניה אין בכחה להכשיר, אך אין במשמע בגמרא תלות זאת במחלוקת ר"א וחכמים.
 ולמסקנא לא דיבר ר"א אלא בהולך לחוץ, ולא ביצא וחזר. ואולם לר' שמעון יש נפקותא בדבר בחטאות פנימיות, שאם יצא וחזר – אין חזרה שניה פוסלת, שהרי לא גרע זה מבין האולם ולמזבח, שכיון שיכול היה לשחוט שם – לא פסל (כדלעיל יד.), וכל שכן כשיצא וחזר. ויש לדון לר"ש בזר שהולך חטאות פנימיות וחזר והולך כהן כשר, וכן"ל.

פרק שני – 'כל הזבחים שקבלו דמן'

'זר מנלן...' – וכן להלן הוצרכו ללימודים מיוחדים על כל שאר הפסולים המנויים במשנה, שהם מחללים עבודה.
 ואין להקשות לשיטת רבא (בריש תמורה) ש'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד – אי עביד לא מהני', מדוע צריכים מקור לכך שעבודתם פסולה, הלא כיון שעבר על אזהרת התורה – לא תועיל עבודתו? יש לומר, כיון שמצינו בחלל שאף על פי שמוזהר שלא לעבוד, אם עבד בשוגג עבודתו כשרה, ולמדנו זאת מן הכתוב (ע' קדושין טו), הרי שגילתה תורה שלענין עבודה 'אי עביד מהני' (עפ"י רעק"א).
 ע"ש תירוץ נוסף, ובמה שהעיר על דבריו באבי עזרי (ביאת מקדש ב, ז. תליתאה). והעיר שם עוד מדוע נקט רעק"א חלל ולא נקט דינא ד'שלא לשמה' המבואר בראש המסכת שכשרים ולא עלו. וכן דין פרוע-ראש שעבד שעבודתו כשרה (סנהדרין כב:).
 וע' בספר אפריון שלמה (להגר"ש קלוגר, נדפס בספר שער המלך הל' תרומה פ"ד) שכתב כיון שלא נאמר דין 'לשמה' בלשון אזהרה ואף לא בלשון ציווי אלא רק כדיון על כשרות הקרבן – אין אומרים בכגון דא 'אי עביד לא מהני' (וע' רש"י לעיל ב: שאיסור מחשבת שלא לשמה נלמד מ'לא יחשב'. ע"ע במצוין לעיל ב).

דף טז

'מה לבעל מום שכן עשה בו קרב כמקריב. טמא יוכיח' – שלא עשה בו קרב כמקריב, שאין בהמה מקבלת טומאה בחייה (רש"י). ואם תאמר, מכל מקום לאחר שחיטה מקבלת טומאה, ואם כן מצינו אופן מסוים שהקרב כמקריב גם בטומאה [והלא בלימוד 'חדא מתרת' די בפירכא כל דהו]?
 יש לומר שגם בזר יש ענין מסוים שעשה בו קרב כמקריב – שצריך להקדיש הבהמה, ואילו שחט חולין – פסול, הרי שצריך קדושה על הקרב ועל המקריב. אלא שבבעל מום הקרב כמקריב לגמרי. ומוכן לפי זה שטמא יוכיח שלא עשה בו קרב כמקריב לגמרי, ודומה לזרות (שפת אמת).

– ואם תאמר מום שאינו פוסל בבהמה [כגון 'מרוח אשך' – שנמרחו אשכיו לרבי ישמעאל בבכורות מד:]: יוכיח, שלא בעשה בו קרב כמקריב ומחלל עבודה. ואין לומר שהפירכא היא מ'שם מום' שעשה בו קרב כמקריב, שהרי להלן אמרו 'שם יושב לא פריך' [ורק ב'אם תמצי לומר' אמרו דפריך, אבל כאן לא נחתו לדון בכך].